ALEGERILE DIRECTE PENTRU FUNCȚIA DE PREȘEDINTE AL REPUBLICII MOLDOVA: RETROSPECTIVE ȘI PERSPECTIVE

Ana ȘTEFANIUC (MARIAN), Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative

The elections are the most efficient and democratic means of representation all citizens in the institutions of government, through which take place transmission of the public power by the netion to its representatives. In fact, the elections for the position of President of the Republic of Moldova constitute a means of selecting the people who will lead

the nation, therefore they must be organized and unfolded correctly. The direct election of the President of the Republic of Moldova is an actual theme. The radical change of the President's voting has sparked various reactions among the population and their organization and deployment has been a challenge for all the subjects involved in this process.

Organizarea și conducerea societății are loc prin constituirea unui sistem democratic de guvernare. Istoria și practica civilizației demonstrează că fiecare societate presupune o conducere cu putere legală, respectiv este nevoie de un reglator al vieții publice, al raporturilor dintre membrii societății, al conducerii lor și al interacțiunii în sfera relațiilor sociale pentru satisfacerea intereselor comune.

Tema alegerilor o considerăm a fi una actuală și nu din cauza că în anul 2016 au avut loc alegeri prezidențiale, dar și datorită faptului că alegerile reprezintă cel mai eficient și democratic mijloc de reprezentare a tuturor cetățenilor în instituțiile guvernării, prin care are loc transmiterea de către popor a puterii publice către reprezentanții săi. Voința poporului constituie baza puterii de stat și această voință se exprimă prin alegeri libere, care au loc periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

Un stat de drept este de neconceput fără respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, fără supremația legii și un sistem democratic care poate fi asigurat, în primul rând, prin desfășurarea alegerilor conform anumitor standarde și în corespundere cu anumite principii democratice. Astfel, unul din drepturile și libertățile fundamentale ale omului este dreptul de a alege și de a fi ales consfințit în art. 38 din Constituția Republicii Moldova. Suntem fermi convinși că pe tot parcursul procesului electoral trebuie să fie asigurată aplicarea legii și să domine principiile de onestitate și transparență.

În condițiile actuale, alegerea directă a Președintelui Republicii Moldova este o temă la ordinea zilei. Schimbarea radicală, dar necesară a modalității de votare a Președintelui a stârnit diverse reacții în rândurile populației, iar organizarea și desfășurarea acestora a reprezentat o provocare pentru toți subiecții implicați în acest proces.

Cu siguranță, scrutinul prezidențial din 2016 a trezit un interes sporit din partea opiniei publice și acest scrutin va continua să fie un subiect de studiu. Cert este faptul că, fără reguli de drept precise,

alegerile sunt de neconceput, aceasta se referă atât la principiile fundamentale ale dreptului electoral, care sunt consfinţite în tratatele internaţionale, cât şi în Constituţie – până la reguli de detaliu vizavi de procedura de vot sau administrarea alegerilor. Alegerea şefului statului este o procedură indispensabilă statului de drept. Orice colectivitate are şi trebuie să aibă în fruntea sa un şef.

Alegerea şefului statului prin vot universal este o consecinţă a adâncirii democratismului vieţii politice, dar şi o măsură de asigurare a echilibrului între executiv şi legislativ. Alegerea şefului statului prin vot universal îi conferă acestuia o autoritate sporită şi respect, care pot fi materializate prin atribuţii şi prerogative. O asemenea situaţie întâlnim în România, Rusia, Franţa, Italia etc. Alegerile populare conferă o mai mare legitimitate democratică unui preşedinte, decât un conducător ales de către un organ legislativ. Desemnarea preşedintelui prin vot direct determină cu mai multă precizie preferinţele politice ale cetăţenilor. Mandatul direct al unui preşedinte îl face mult mai responsabil faţă de cetăţeni. După cum arată datele publicate ale ultimului sondaj, 92,5% din populaţia Republicii Moldova se pronunţă pentru alegeri directe (sondaj efectuat de „Intelect Group" în martie 2017). Alegerea directă a Preşedintelui este cea mai răspândită modalitate de alegere a şefului statului; potrivit unui studiu efectuat asupra sistemelor electorale din 233 de state, în 37,7% Preşedintele este ales prin vot direct (Preşedintele este ales de Parlament în 14,1%). Preşedintele este ales direct de popor în majoritatra statelor europene (Austria, Belarus, Bosnia şi Herţegovina, Bulgaria, Cipru, Finlanda, Franţa, Irlanda, Lituania, Macedonia, Polonia, Portugalia, România, Rusia, Serbia, Slovenia etc.).

Alegerile prezidenţiale reprezintă acea formă de alegeri, care au loc într-o singură zi, pe întreg teritoriul ţării şi se caracterizează prin acţiunea de desemnare a Preşedintelui ţării. O definiţie exactă nu găsim nici în Dicţionarul explicativ, nici în Codul Electoral. Prevederile capitolului I, ediţia 2016, propun noţiunea generală de *alegeri*, în cazul în care nu se face vreo specificare, cuprinde şi alegerile pentru funcţia de Preşedinte al Republicii Moldova. Această noţiune vizează acţiunile cetăţenilor, partidelor şi altor organizaţii social-politice, blocurilor electorale, organelor electorale şi altor organe de stat, orientate spre întocmirea listelor electorale, desemna-

rea și înregistrarea candidaților, efectuarea agitației electorale, votarea și constatarea rezultatelor votării, precum și alte acțiuni electorale.

În perioada 1991-2000, șeful statului era ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, pentru un mandat de 4 ani. Începând cu anul 2000, procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova a fost modificată de către Parlament. Astfel, alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova se considerau validate, dacă candidatul a acumulat cel puțin trei cincimi din voturile deputaților aleși. Dacă niciun candidat nu atingea cota de 3/5, se trecea la turul doi în care se confruntau doi contracandidați ce au acumulat cel mai mare număr de voturi în primul tur. Dacă nici în turul doi cota nu era atinsă, se desfășurau alegeri repetate. Dacă nici după alegerile repetate Președintele nu era ales, Președintele în funcție dizolvă Parlamentul și stabilește data alegerii noului Parlament. Prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 7 din 4 martie 2016 privind controlul constituționalității unor prevederi ale Legii nr. 1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea și completarea Costituției Republicii Moldova (modul de alegere a Președintelui) (Sesizarea nr. 48b/2015), s-a revenit la alegerea Președintelui prin vot direct de către cetățeni. În aceste condiții, Legea cu privire la alegerea Președintelui Republicii Moldova a fost declarată neconstituțională și a revigorat prevederile Codului electoral privind alegerea Președintelui prin vot direct de către cetățeni.

Primele alegeri prezidențiale directe din ultimii 20 de ani care au avut loc la 30 octombrie 2016 și, respectiv, 13 noiembrie 2016 le-a oferit cetățenilor oportunități ample de a-și exprima preferințele pentru alegerea unui nou șef al statului. În această perioadă de 20 de ani, au survenit multiple schimbări atât în raporturile sociale, cât și la reglementările juridice naționale, pornind de la angajamentele internaționale ale Republicii Moldova privind organizarea alegerilor libere și corecte. Evident că toate aceste schimbări au dus la noi provocări pentru toți actorii implicați în acest proces.

Bibliografie:

1. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 1 din 12.08.1994.
2. Codul electoral al Republicii Moldova din 21.11.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 81 din 08.12.1997.

3. Hotărârea Curții Constituționale nr.7 privind controlul constituționalității unor prevederi ale Legii nr. 1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova (modul de alegere a Președintelui) (Sesizarea nr. 48b/2015) din 04.03.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 59-67 din 18.03.2016.
4. CÂRNAȚ, T. *Drept constituțional.* Ed. a 2-a (revizuită și adăugată). Chișinău: "Print-Caro" SRL, 2010, 512 p.
5. GORIUC, S. Considerațiuni generale cu privire la evoluția instituției șefului de stat. În: *Administrarea Publică*, 2014, nr. 3, p. 30-35.
6. *Raportul Comisiei Electorale Centrale cu privire la rezultatele alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 30 octombrie 2016.* Chișinău, 2016. 63 p.